

Inleiding voor de bijbelstudievereniging “Rondom het Woord” op maandagavond 11 december 2000 in het kerkgebouw aan de Graaf van Burenstraat. Aanvang 20:00 uur.

Artikel 25 NGB: Christus de vervulling van de wet

Wij geloven dat de schaduwachtige eredienst van het oude verbond en de gebruiken die door de wet waren voorgeschreven, met de komst van Christus hebben afgedaan en dat zo aan al deze schaduwen een einde is gekomen. Daarom moeten de christenen die niet langer handhaven. Toch blijft voor ons de waarheid en de inhoud ervan in Christus Jezus, in wie zij hun vervulling hebben.

Wel maken wij nog gebruik van de getuigenissen uit de Wet en de Profeten, om ons in het Evangelie te bevestigen en ook om overeenkomstig Gods wil ons leven in alle eerbied in te richten tot zijn eer.

“Wij geloven...” Niet alle christenen geloven dit. Zo schreef Pee Koelewijn van “Christenen voor Israël” in het *Nederlands Dagblad* van 19 oktober 2000:

Als de Ned. Geloofsbelijdenis zegt dat de eredienst van het oude verbond met Christus' komst afgedaan heeft, dan klopt dat niet. De Here Jezus zelf heeft gezegd, dat Hij niet gekomen is om de wet (Thora) te ontbinden, maar te vervullen en dat geen tittel of jota zal afvallen. Israël leeft nu in de tijd van het Loofhutfest. In Lev. 23 lezen we dat dit de feesten des Heren zijn, niet expliciet van het Joodse volk. We zullen ons eens af moeten vragen of deze feesten des Heren ook voor ons niet gelden, evenals de sabbat, die als een eeuwigdurende inzetting door God zijn ingesteld.

Heeft de heer Koelewijn gelijk?

Er is nog een vraag waar ik op in zou willen gaan. Wat het niet langer onderhouden van de gebruiken van het oude verbond betekent, is op zich vrij duidelijk. Maar wat is “de waarheid en de inhoud ervan in Jezus Christus, in wie zij hun vervulling hebben”? En wat heeft dat ons vandaag te zeggen?

1. Wat is waarheid?

De NGB gebruikt in artikel 25 het woord “waarheid”. Wat wordt daar in dit verband mee bedoeld?

Het woord wordt hier in soortgelijke zin gebruikt als in het evangelie naar Johannes. Jezus noemt Zichzelf “de weg en de waarheid en het leven” (Johannes 14:6). En 1:17 schrijft Johannes: “Want is de wet gegeven door Mozes, de genade en de waarheid zijn gebracht door Jezus Christus.” We vinden in deze tekst evenals in artikel 25 zowel het woord “wet” als het woord “waarheid”. Artikel 25 spreekt over “de waarheid in Christus Jezus” en Johannes 1:17 over “de waarheid door Jezus Christus”.

Mozes heeft de wet gegeven. Dat is wel duidelijk. En dat de genade door Jezus Christus gebracht is, begrijpen we ook wel. Maar wat is toch die “waarheid” die door Jezus Christus is gebracht?

Laten we even teruggaan naar artikel 25. Dit artikel spreekt over “de schaduwachtige eredienst van het oude verbond en de gebruiken die door de wet waren voorgeschreven”. Door de komst van Christus hebben deze afgedaan. Waarom? Omdat zij in Christus “hun vervulling hebben”. De gebruiken van het oude verbond hebben afgedaan, omdat er iets beters voor in de plaats is gekomen. Christus heeft de vervulling van die gebruiken gebracht en daardoor zijn ze overbodig geworden. De ceremoniën van het oude verbond beeldden iets uit. Datgene wat zij uitbeeldden is door Christus *waarheid* geworden, is door Hem verwerkelijk, gerealiseerd. Zo moet het woord “waarheid” in artikel 25 NGB en in Johannes 1:17 en in Johannes 14:6 worden opgevat.

Mozes heeft de wet met haar voorafbeeldingen gegeven. Door Jezus Christus zijn die voorafbeeldingen waarheid geworden. Een voorafbeelding kun je het beste vergelijken met een maquette van een huis. Zo'n maquette laat van tevoren zien hoe het huis eruit gaat zien. Als het huis er eenmaal staat, dus als de maquette waarheid is geworden, is die maquette niet zo interessant meer. Het is dan raar als je aan de maquette de voorkeur geeft boven het huis zelf.

Nooit is dit duidelijker uitgelegd dan door Melito van Sardes, die in de tweede eeuw na Christus leefde, in een preek over het Pascha¹:

¹ Nederlandse vertaling is te vinden in: C. van der Waal, *Het Pascha van onze Verlossing*, de Schriftverklaring in de paasprek van Melito van Sardes als weerspiegeling van de confrontatie tussen kerk en synagoge in de tweede eeuw, Johannesburg: De Jong/Franeker: Wever, 1979.

Als er een model ontbreekt, wordt een bouwwerk niet opgericht. Het is toch zo dat het toekomstige door middel van de prefigurerende afbeelding gezien wordt? Daarom komt er van wat gaat verrijzen een maquette, of uit was of uit leem of uit hout, opdat wat gaat opgericht worden hoger in formaat en sterker in kracht en schoon in vorm en rijk in afwerking door middel van een kleine en vergankelijke maquette gezien kan worden.

Wanneer echter datgene opgericht is waartoe de voorafbeelding diende, dan wordt dat wat vroeger het beeld van wat verrijzen zou weergaf — omdat het als 't ware onbruikbaar geworden is — afgelost. Het heeft immers aan de waarachtige verwerkelijking zijn beeld afgestaan. Dat wat vroeger waardevol was, wordt immers zonder waarde, wanneer het wezenlijk waardevolle openbaar wordt.

...

Zoals het nu echter bij de vergankelijke voorbeelden is, zo is het ook bij de onvergankelijke. Zoals het is bij de aardse, zo is het ook bij de hemelse. Immers de verlossing door de Heer en de waarheid zijn onder het volk tevoren afgebeeld, en de leer van het evangelie is door de wet tevoren verkondigd.

Het volk was dus een voorafbeelding, een maquette, en de wet een geschrift met een gelijkenis². Het evangelie is echter een weergave van de wet en een vervulling ervan, en de kerk: centraal depot van de waarheid.

De voorafbeelding was dus waardevol vóór de waarheid en de gelijkenis bewonderenswaardig vóór de uitlegging. Dat wil zeggen: het volk was waardevol voordat de kerk opgericht was, en de wet bewonderenswaardig voordat het evangelie in het licht werd gesteld.

Maar toen de kerk opgericht was en het evangelie naar voren gekomen was, werd de voorafbeelding waardeloos, omdat deze haar betekenis overdroeg aan de waarheid; en de wet werd vervuld, omdat deze haar betekenis overdroeg aan het evangelie. Op dezelfde wijze als de voorafbeelding waardeloos wordt, omdat deze aan het wezenlijk waarachtige het beeld verschaft en de gelijkenis waardeloos wordt, omdat deze door de uitlegging in het licht gesteld wordt, zó werd ook de wet vervuld, omdat het evangelie in het licht gesteld werd. Het volk verloor zijn betekenis, toen de kerk opgericht was, en de voorafbeelding werd afgelost, toen de Heer geopenbaard is.

Vandaag is wat vroeger waardevol was, waardeloos geworden, nu het wezenlijk waardevolle geopenbaard is. Want vroeger was waardevol de slachting van het schaap, maar nu is deze zonder waarde door het leven van de Heer; waardevol de dood van het schaap, nu echter zonder waarde door de verlossing door de Heer; waardevol het bloed van het schaap, nu echter zonder waarde door de Geest van de Heer; waardevol het stemmeloze lam, nu echter zonder waarde door de onberispelijke Zoon; waardevol het tempelhuis hierbeneden, nu echter zonder waarde door de Christus daarboven; waardevol het Jeruzalem hierbeneden, nu echter zonder waarde vanwege het Jeruzalem daarboven; waardevol de beperkte erfenis, maar nu zonder waarde vanwege de wijdverbreide genade. Want niet op één plaats, noch op een smal afgemeten deel is de heerlijkheid van de Heer gevestigd, maar over al de einden van het wereldrond is zijn genade uitgestort en daar heeft de almachtige God zijn tent opgeslagen. Door Jezus Christus, aan wie toekomt de heerlijkheid tot in de eeuwen. Amen.

(Over het Pascha 35–37, 39–45).

Melito van Sardes was niet de enige die de begrippen “voorafbeelding” en “waarheid” op deze manier hanteerde. Zo bevat de negende paashymne van Efreem de Syriër, die in de vierde eeuw n.Chr. leefde, de volgende passage³:

*Dat lam van de voorafbeelding was zonder vlek
en dat Lam van de waarheid was zonder smet.*

(Over de ongedesemde broden 9:24).

² Van der Waal heeft “raadselspreuk” in plaats van “gelijkenis”. In het Grieks staat er “parabolè”, dat doorgaans “gelijkenis” betekent.

³ Nederlandse vertaling is te vinden in: G. Rouwhorst, *Efreem de Syriër*, hymnen voor de viering van het kerkelijk jaar, Kok: Kampen, 1991 (Christelijke bronnen 3).

2. Het Pascha

Laten we nu eens een aantal voorafbeelden bekijken en nagaan wat de “waarheid”, de vervulling ervan in Christus Jezus, is. We beginnen met het Pascha.

In de paasnacht werd Egypte door de verderfengel geslagen en Israël door het bloed van het paaslam gered. Melito van Sardes concludeert uit deze geschiedenis: “de slachting van het schaap bleek Israëls verlossing te zijn en de dood van het schaap werd tot leven voor het volk, en het bloed beschaamde de engel” (Over het Pascha 31). Die gebeurtenis uit een ver verleden heeft nu ook nog betekenis voor ons. De slachting van het schaap en de redding van het volk in de paasnacht waren namelijk een voorafbeelding van het lijden van Jezus tot redding van zijn volk. “De slachting dus van het schaap en de ceremonie van het Pascha en het geschrift van de wet, — bij Christus Jezus komen zij uit, om Wie alles in de oude wet geschiedde” (Over het Pascha 6; vergelijk Lucas 24:25-27). Jesaja heeft daarvan geprofeteerd: “Hij werd doorstoken vanwege onze opstandigheid, vanwege onze zonden werd Hij gebroken. Hij werd gestraft; ons bracht het vrede, en dankzij zijn striemen is er genezing voor ons. ... Hij werd gefolterd maar Hij onderwierp zich; Hij heeft zijn mond niet geopend, zoals een lam dat naar de slacht wordt geleid. ... Waarlijk, Hij heeft zichzelf tot een zoenoffer gemaakt.” (Jesaja 53:5, 7, 10; vergelijk Johannes 1:29). Door de schuld van zijn volk op zich te nemen, redde Jezus zijn broeders en zusters van de straf. Ook bracht Hij hen *vrede* (Jesaja 53:5). Ook dat was al in het Pascha zichtbaar. Het Pascha moest immers gegeten worden (Exodus 12:8) en had daardoor mede het karakter van een *vredeoffer*. Daarom heeft Jezus tijdens zijn laatste paasmaaltijd brood genomen, het gebroken en aan zijn leerlingen gegeven met de woorden: “Neemt en eet, dit is mijn lichaam.” (Matteüs 26:26). Op symbolische wijze moesten de leerlingen Jezus' lichaam eten, omdat Hij de vervulling van het paaslam is. Het lijden en sterven van Jezus betekende voor zijn leerlingen leven en vrede.

3. De verbondssluiting bij de Sinai

Jezus reikte zijn leerlingen bij het laatste paasmaal niet alleen brood, maar ook een beker met wijn toe: “Drink er allen uit, want dit is mijn bloed van het verbond, voor velen uitgeschonken tot vergeving van zonden.” (Matteüs 26:27-28). Toen het oude verbond gesloten werd, sprenkelde Mozes bloed over het volk en sprak daarbij: “Dit is het bloed van het verbond dat Jahweh, op grond van al deze woorden, met u sluit.” (Exodus 24:8). Zo kreeg het verbond rechtskracht. Door zijn lijden en sterven heeft Jezus rechtskracht verleend aan een *nieuw* en beter verbond, dat van de Geest (2 Korintiërs 3:6; Jeremia 31:31-34; Ezechiël 36:27). Zo staat het ook in het avondmaalsformulier: “Hij heeft tenslotte door zijn dood en bloedstorting het nieuwe verbond voor eeuwig rechtskracht verleend, toen Hij uitriep: *Het is volbracht!* (Joh. 19:30).”

4. De reinheidswetten

Israël moest een heilig volk zijn. Dat wil zeggen: toegewijd aan God en afgezonderd van de volken. “Wees heilig voor Mij, want Ik, Jahweh, ben heilig. Ik heb u van de andere volken onderscheiden om Mij toe te behoren.” (Leviticus 20:26).

Leviticus 11-15 handelt over reinheid en onreinheid. Wie onrein is, mocht niet opgaan naar het heiligdom (Leviticus 12:4). “Waarschuw de Israëlieten voor de gevolgen van hun onreinheid. Deze zou hun dood worden, als zij in die toestand mijn verblijfplaats in hun midden betreden.” (Leviticus 15:31).

Ook mocht de Israëliet niet alles eten (Leviticus 11). Israël was immers zelf heilig? “Besmet u niet met die landdieren, vogels en kruipende dieren, die Ik onrein heb verklaard en als zodanig heb aangewezen. Wees heilig voor Mij, want Ik, Jahweh, ben heilig.” (Leviticus 20:25-26). Vooral waterdieren zonder vinnen en schubben en kruipende dieren moest Israël verafschuwen (Leviticus 11:12, 41). “Wees heilig, omdat Ik heilig ben. Verontreinig uzelf niet door enig kruipend gedierte. Ik ben Jahweh, die u uit Egypte leidde om uw God te zijn.” (Leviticus 11:44-45). De spijsvoorschriften leerden Israël elke dag opnieuw dat het een heilig volk was en zich daar ook naar moest gedragen.

Uit de bijbelboeken 1 en 2 Koningen weten we dat Israël zich niet altijd als een heilig volk gedroeg. Het werd tenslotte zo erg dat het volk in ballingschap ging. De ballingschap betekende echter niet het einde. De profeet Ezechiël kondigde aan dat God zijn volk terug zou brengen: “Ik zal u terugvoeren uit de volken, u samenbrengen uit alle landen en u leiden naar uw eigen grond. Ik zal u met zuiver *water* besprenkelen en *u zult rein worden* van al uw oneerlijkheid en van al uw afgoderij zal ik u *reinigen*. Ik

zal u een nieuw hart geven en een nieuwe geest in u uitstorten; Ik zal het stenen hart uit uw lichaam verwijderen en u een hart van vlees geven. Mijn Geest zal Ik in u uitstorten en Ik zal ervoor zorgen dat u mijn wetten nakomt en mijn voorschriften nauwkeurig onderhoudt.” (Ezechiël 36:24–27). Voor wie Psalm 51 kent, zijn dit geen onbekende geluiden:

*Reinig mij met hysop en ik zal schoon zijn;
was mij en ik zal witter dan sneeuw zijn.*

...

*Wend uw ogen af van mijn zonde,
wis al mijn schulden uit.
God, schep in mij een zuiver hart,
vernieuw mijn geest, maak hem standvastig.
Verstoot mij niet, weg van uw gelaat,
neem uw heilige Geest niet weg van mij.*⁴
(Psalm 51:9, 11–13).

In Johannes 3:5 grijpt Jezus op deze teksten terug: “Waarachtig, Ik verzeker u: alleen wie geboren wordt uit *water* en *Geest*, is in staat het koninkrijk van God binnen te gaan.” Water en Geest duiden hier twee verschillende zaken aan. Beide zijn noodzakelijk. Het water is nodig om de zonde weg te wissen en de Geest is nodig om zonde te voorkomen. Beide worden door Jezus gratis uitgedeeld.

De reinheidswetten beeldden uit dat Gods volk een heilig volk moet zijn. Dat kon echter pas waarheid worden toen Jezus de onreinheid wegnam en de zijnen een nieuw hart gaf. Want de werkelijke onreinheid zit niet aan de buitenkant, maar in het hart: “Luister allemaal naar Mij en begrijp Me toch. Niets wat van buitenaf in de mens komt, kan hem onrein maken. Maar wat uit de mens komt, dat maakt hem onrein. ... Want van binnenuit, *uit het hart* van de mensen, komen de kwade gedachten, ontucht, diefstal, moord, overspel, hebzucht, gemeenheid, bedrog, bandeloosheid, jaloezie, laster, hoogmoed, lichtzinnigheid. Al deze slechte dingen komen van binnenuit en maken de mens onrein.” (Marcus 7:14–15, 21–23).

Toen Jezus zijn verzoenend werk volbracht had en de Geest was uitgestort, waren de reinheidswetten uit de tijd (Handelingen 10).

5. De besnijdenis

Dertien jaar na de geboorte van Ismaël openbaarde God zich aan Abram als God de Almachtige. Abram werd opgeroepen onberispelijk voor Gods aangezicht te wandelen (Genesis 17:1). Na dit bevel volgde een herhaling van eerder gedane beloften. Abram ontving een nieuwe naam: Abraham, vader van een menigte volken (Genesis 17:4–5). Zelfs koningen zouden uit hem voortkomen (Genesis 17:6). God beloofde echter niet alleen dat Hij Abraham een uitermate talrijk nageslacht zou geven, een nageslacht dat het land zou bezitten. Hij beloofde ook dat Hij zijn verbond met Abrahams nageslacht zou voortzetten tot een duurzaam verbond: “Ik zal uw God zijn en de God van uw nakomelingen.” (Genesis 17:7).

Als teken en zegel van dit verbond stelde God de besnijdenis in (Genesis 17:9–13). Ook bij andere volken was de besnijdenis wel bekend. De besnijdenis werd bij deze volken toegepast op jonge mannen en werd geacht bepaalde belemmeringen voor de vruchtbaarheid weg te nemen. Abraham was inmiddels zo oud geworden dat hij niet meer in staat was kinderen te verwekken (Genesis 17:17; Romeinen 4:19). En toch zou God hem uitermate vruchtbaar maken (Genesis 17:6). God zou uit een verstorven vader, uit kracht van de belofte, zijn volk tot aanzijn roepen. Als herinnering hieraan moest elke mannelijke nakomeling van Abraham besneden worden. Daarmee wees de besnijdenis tegelijk vooruit naar het nieuwe verbond. Dat leert Paulus ons in de brief aan de Galaten:

Zeg me, u die zo graag onder de wet wilt staan, luistert u wel naar de wet? Er staat immers geschreven dat Abraham twee zonen kreeg, een van de slavin en een van de vrije vrouw. Maar de zoon van de slavin werd geboren uit de kracht van de natuur, die van de vrije vrouw uit de kracht van de belofte.

⁴ Bij zijn zalving tot koning had David de Heilige Geest ontvangen, terwijl deze van Saul was weggenomen (1 Samuël 16:13–14).

... *Welnu, broeders en zusters, u bent evenals Isaak kinderen van de belofte. Maar zoals indertijd het kind van de natuur het kind van de Geest vervolgde, zo gaat het ook nu.* (Galaten 4:21–23; 28–29).

De geboorte van Isaak — dat kon helemaal niet. Althans, niet zonder ingrijpen van de Geest van God. Daarom noemt Paulus Isaak het kind van de Geest. Maar dat zijn wij ook, kinderen van de Geest. Want met zijn Geest opent God “het gesloten hart, Hij maakt het harde zacht, *Hij besnijdt het onbesnedene*, Hij vernieuwt de wil: van dood maakt Hij hem levend, van slecht goed, van onwillig gewillig, van weerbarstig gehoorzaam. ... Dit is de wedergeboorte, de vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking uit de dood en levendmaking, die God zonder ons in ons tot stand brengt en waarover in de Schrift zo indrukwekkend gesproken wordt.” (Dordtse Leerregels III/IV, artikel 11 en 12).

6. De tempel

De tempel in Jeruzalem wordt ook wel “het huis van Jahweh” genoemd (1 Koningen 6:2). Dat betekent dat de tempel de plaats is waar God woont. Zo staat het ook in 1 Koningen 8:12–13: “Jahweh heeft besloten in het donker te wonen. Ik heb een machtig huis voor U gebouwd, uw woonplaats voor eeuwig.” De tempel is de plaats waar de mens tot God nadert, de plaats van aanbidding. De tempel wordt daarom ook “huis van gebed” genoemd (Jesaja 56:7).

Na de ballingschap bouwden de Samaritanen op de berg Gerizim een concurrerende tempel. In Johannes 4:20 vraagt een Samaritaanse vrouw aan Jezus wat de juiste plaats van aanbidding is: “Onze voorouders hebben op die berg daar God aanbeden, maar volgens jullie is Jeruzalem de plaats waar men moet aanbidden.” Jezus kiest ondubbelzinnig voor Jeruzalem als plaats van aanbidding, maar laat ook duidelijk merken dat Jeruzalem als plaats van aanbidding zijn langste tijd gehad heeft: “er komt een uur dat men niet meer op die berg daar en ook niet in Jeruzalem de Vader zal aanbidden. — Jullie aanbidden wat je niet kent, wij aanbidden wat we wel kennen; de redding komt immers uit de Joden. — Er komt een uur, ja het is er al, dat de ware aanbidders de Vader zullen aanbidden in Geest en waarheid: dat zijn de aanbidders waar de Vader naar uitzielt. God is Geest, en zij die Hem aanbidden moeten Hem aanbidden in Geest en waarheid” (Johannes 4:21–24).

Met “God is Geest” bedoelt Jezus: God is niet aan een plaats gebonden, zoals de mensen, die “vles” zijn. Stefanus zou het later zo zeggen: “de Allerhoogste woont niet in wat door mensenhand is gemaakt” (Handelingen 7:48). De tempel van Jeruzalem was voor God dan ook niet het eindpunt, maar alleen een model, een prototype, van wat de toekomst brengen zou.

God is Geest. Hij woont maar niet in een stenen tempel. Nee, Hij wil wonen in een levende tempel. En die tempel, dat zijn wij: “Wij zijn de tempel van de levende God” (2 Korintiërs 6:16). “Weet u niet dat u Gods tempel bent en de Geest van God in u woont?” (1 Korintiërs 3:16). “U weet het: uw lichaam is een tempel van de Heilige Geest, die in u woont” (1 Korintiërs 6:19). Niet zij die op de berg Gerizim aanbidden zijn de ware aanbidders, maar ook niet zij die bij de tempel te Jeruzalem aanbidden. De ware aanbidders zijn zij die God aanbidden in *Geest* en *waarheid*. Dat wil zeggen: de ware aanbidders zijn zij die zelf een tempel geworden zijn doordat de *Geest* van God in hen woont. Wat de tempel uitbeelde, namelijk het wonen van God onder zijn volk, is daarmee *waarheid* geworden: “Ik zal onder hen wonen en met hen omgaan. Ik zal hun God zijn en zij zullen mijn volk zijn.” (2 Korintiërs 6:16). Het christendom kent daarom geen heilige plaatsen. Of beter gezegd: wij zijn zelf de heilige plaatsen: “Want de tempel van God is heilig, en die tempel bent u” (1 Korintiërs 3:17).

7. De sabbat

Volgens Kolossenzen 2:16–17 was de sabbat een schaduw van wat komen moest: “Laat niemand aanmerkingen op u maken inzake eten en drinken of het vieren van feestdagen, nieuwe maan of *sabbat*. Dit alles is een *schaduw* van de komende dingen, het *lichaam* daarentegen is van Christus.” Het woord *schaduw* vinden we ook in artikel 25 NGB: “Wij geloven dat de *schaduwachtige* eredienst van het oude verbond en de gebruiken die door de wet waren voorgeschreven, met de komst van Christus hebben afgedaan en dat zo aan al de *schaduwen* een einde is gekomen.” Het woord *lichaam* heeft hier betrekking op een lichaam dat zijn schaduw vooruitwerpt. Eerst zie je alleen maar de schaduw, later zie je het lichaam zelf ofwel de werkelijkheid die aan de schaduw beantwoordt. Sommige vertalingen geven daarom het woord *lichaam* hier weer door *werkelijkheid*.

Wat is nu die werkelijkheid die door de sabbat van tevoren werd afgebeeld? Dat kunnen we ontdekken als we naar de motivering van het sabbatsgebod kijken. In Exodus 20:11 geeft God als motivering: “Want in zes dagen heeft Jahweh de hemel, de aarde en de zee en al wat ze bevatten gemaakt. Maar de zevende dag heeft Hij gerust en zo de sabbat gezegend en tot een heilige dag gemaakt.” We vinden hier dus een terugverwijzing naar de schepping. In Deuteronomium 5:15 lezen we echter een andere motivering: “Bedenk dat u slaaf bent geweest in Egypte en dat Jahweh, uw God, u met sterke hand en uitgestrekte arm uit dat land heeft geleid. Daarom heeft Hij u geboden de sabbat te onderhouden.” We vinden hier een terugverwijzing naar de verlossing van de slavernij in Egypte.

Op het eerste gezicht hebben beide motiveringen niets met elkaar te maken. Maar als we ze doortrekken naar het nieuwe verbond, blijken ze heel goed bij elkaar te passen. Bij het nieuwe verbond hoort een nieuwe schepping: “Zo is dus iemand die in Christus is, een nieuwe schepping” (2 Korintiërs 5:17; vergelijk Galaten 6:15). Die nieuwe schepping betekent dat je een nieuw mens bent, die geen slaaf van de zonde meer is. Wie een slaaf van de zonde is, heeft nooit rust. Maar wie door de Heilige Geest een nieuwe schepping geworden is, vindt rust in God. “Onrustig is ons hart, totdat het rust vindt in U”, aldus Augustinus. Die rust heeft Jezus ons beloofd als wij naar Hem toekomen: “Kom allen naar Mij toe die afgemat en belast zijn, en Ik zal u rust geven. Neem mijn juk op en kom bij Mij in de leer, omdat Ik zachtmoedig ben en eenvoudig van hart, en u zult rust vinden voor uw ziel.” (Matteüs 11:28–29). In die rust proeven we al iets van de eeuwige sabbatsrust die ons te wachten staat (vergelijk Hebreëen 3:7–4:11).

Als ook de sabbat behoort tot de schaduwachtige gebruiken, die volgens artikel 25 NGB door de christenen niet langer gehandhaafd moeten worden, hoe zit het dan met de zondag?

Op zondag houden we niet de sabbat, maar vieren we de ‘dag van de Heer’, de dag waarop Christus opstond uit de dood. Die viering is al heel oud. In het oudste niet-canonieke christelijke geschrift lezen we hierover: “Op de dag van de Heer⁵ zult u samenkomen, het brood breken⁶ en dankzeggen na openlijk uw zonden beleden te hebben, opdat uw offer⁷ rein mag zijn.” (Onderwijs van de twaalf apostelen⁸ 14:1).

Dat we op zondag niet de sabbat houden, maar de dag van de Heer vieren, wil niet zeggen dat het niet uitmaakt of we op zondag al of niet werken:

Volgens de Bijbel is Jezus Christus op zondag uit de doden opgestaan. Die dag wordt daarom de ‘dag van de Heer’ genoemd. Over de gehele wereld gedenken christenen wekelijks dit feit door op die dag samen te komen. Door openstelling van winkels op zondag wordt tekort gedaan aan het bijzondere karakter van die dag en worden mensen gedwongen op zondag te gaan werken. Daarentegen betekent een vrije zondag onthaasting voor iedereen.

(Uit een verkiezingsfolder van GPV/RPF/SGP in Deventer).

8. Het loofhuttenfeest

Het loofhuttenfeest herinnert aan de tocht van Israël door de woestijn: “Zeven dagen achtereen moet u in loofhutten wonen; iedere geboren Israëliet moet in een loofhut wonen. Dan zullen de komende generaties weten dat Ik de Israëlieten in loofhutten heb laten wonen, toen Ik hen uit Egypte leidde. Ik ben Jahweh, uw God.” (Leviticus 23:42–43). Maar niet alleen de hutten van loof herinnerden aan de tocht door de woestijn:

⁵ Vergelijk Openbaring 1:10: “Ik raakte in geestvervoering op de dag van de Heer”.

⁶ Vergelijk Handelingen 20:7: “Toen zij op de eerste dag van de week waren samengekomen om het brood te breken”.

⁷ Bedoeld wordt: het gebed. Vergelijk Psalm 141:2: “Mijn gebed zal voor U als wierook zijn, mijn geheven handen als een offer in de avond.”

⁸ Nederlandse vertaling is te vinden in: A.F.J. Klijn, *Apostolische Vaders 2*, I en II Clemens en Onderwijs van de twaalf apostelen, Baarn: Bosch & Keuning, 1967 (Bibliotheek van Boeken bij de Bijbel 53).

J.A. Meijer dateert het “Onderwijs van de twaalf apostelen” in de jaren 50/60 van de eerste eeuw. Zie JA. Meijer, Gewoonweg apostolisch, *De Reformatie* jaargang 64, pp. 93–95 (nr. 5, 29 oktober 1988). J.A.T. Robinson dateert het geschrift nog iets vroeger, namelijk in 40 à 60 n.Chr. Zie J.A.T. Robinson, *Redating the New Testament*, Edinburgh: SCM Press, ⁵1984. Ter vergelijking: de brieven van Paulus stammen uit de periode 48–58 n.Chr.

Het was op loofhuttenfeest gebruikelijk, dat uit de Siloamvijver, waarin via een rotstunnel levend water uit de Gihonbron stroomde, door een priester water geput werd in een gouden kan, waarna het in twee zilveren schalen aan de westzijde van het brandofferaltaar gegoten werd. Dit herinnerde aan de tocht door de woestijn, waar water uit de rots ontsprong ... Ook werden in de voorhof der vrouwen reusachtige fakkels ontstoken ter herinnering aan de vuurkolom. Jezus roept zich nu op de grote dag van het feest als de schenker van het levende water uit:

*Indien iemand dorst heeft, — hij kome tot Mij
en hij drinke, die gelooft in Mij! (7:38).*

Jezus is de rots, waaruit levend water stroomt (verg. 1 Cor. 10:4). Hij is ook het licht der wereld (8:12).⁹

Het loofhuttenfeest beeldde Gods zorg voor zijn volk in de woestijn uit. Hutten van loof tegen de brandende zon. Water uit de rots om te drinken. Een vuurkolom om het volk 's nachts bij te lichten. Jezus vervult dit alles. Hij is het licht van de wereld, de vervulling van de vuurkolom: “Wie Mij volgt gaat, zijn weg niet in de duisternis” (Johannes 8:12). Het water uit de rots is een beeld van de levend-makende Geest, die Jezus heeft uitgestort over wie in Hem geloven (Johannes 7:37–39). Wie in de woestijn water uit de rots dronk, kreeg daarna weer dorst. Dat geldt niet voor het water dat Jezus geeft: “wie drinkt van het water dat Ik hem zal geven, krijgt in eeuwigheid geen dorst meer; integendeel: het water dat Ik hem zal geven, zal in hem opborrelen als een bron van eeuwig leven.” (Johannes 4:14). En hoe zit het met die hutten van loof tegen de brandende zon? Ook over de vervulling daarvan spreekt het Nieuwe Testament. In Openbaring 7:15b–17 lezen we: “Hij die op de troon zetelt, zal zijn tent over hen uitspannen. Zij zullen geen honger of dorst meer lijden en zonnesteek of hitte zal hen beslist niet treffen. Het Lam midden voor de troon zal hen namelijk weiden en hen de weg wijzen naar waterbronnen van het leven. En God zal alle tranen uit hun ogen wissen.” We vinden hier beloften die later in het boek Openbaring terugkomen:

Openbaring 7	Openbaring 21–22
Hij die op de troon zetelt, zal zijn tent over hen uitspannen (7:15b).	Dit is de tent van God bij de mensen! (21:3).
Zij zullen geen honger of dorst meer lijden en zonnesteek of hitte zal hen beslist niet treffen. Het Lam midden voor de troon zal hen namelijk weiden en hen de weg wijzen naar waterbronnen van het leven (7:16–17a).	Wie dorst heeft zal Ik voor niets te drinken geven uit de bron van het water dat leven geeft (21:6). Toen toonde de engel mij een rivier met water dat leven geeft, helder als kristal, die ontsprong aan de troon van God en van het Lam. Midden op het plein van de stad en omgeven door de rivier stond de levensboom, die twaalfmaal vrucht draagt, elke maand eens (22:1–2). Wie dorst heeft kome. Wie wil, neme het water dat leven geeft, voor niets (22:17).
En God zal alle tranen uit hun ogen wissen (7:17b).	Hij zal alle tranen uit hun ogen wissen (21:4).

Honger en dorst, zonnesteek en hitte, ze roepen onmiddellijk het beeld van een tocht door een barre woestijn op. In die woestijn ben je zonder een goede gids verloren. Zo is het ook in je leven. Wie Jezus niet als gids heeft, gaat de dood tegemoet. Maar wie zich door Hem laat leiden, hoeft geen dorst te lijden. Want Jezus schenkt water dat werkelijk leven geeft. Iedereen mag komen en ervan drinken. Niemand hoeft dorst te lijden, want het kost niets. Echt... helemaal niets...

Albert Welleweerd

⁹ C. van der Waal. *Sola Scriptura 2*. Het Nieuwe Testament. Goes: Oosterbaan & le Cointre, ³1979, p. 70.